

Nr 7.

Ankom till riksdagens kansli den 19 april 1945 kl. 2 em.

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande i anledning av väckt motion om skrivelse till Konungen angående viss utvidgning av den s. k. kommunindelningkommitténs uppdrag.

I en inom riksdagens första kammare väckt, till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 214, har herr *Gustaf Elofsson m. fl.* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att den s. k. kommunindelningkommittén måtte få i uppdrag att utreda frågan, om det kan vara nödvändigt att i den utsträckning som nu sker inkorporera stora områden av landsbygden, som icke äga betydelse för stadens utveckling i framtiden.

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Över motionen hava i vederbörlig ordning utlåtanden inhämtats från kammarkollegium och länsstyrelserna i Blekinge, Kristianstads samt Göteborgs och Bohus län ävensom från kommunindelningkommittén, varjämte svenska landskommunernas förbund och svenska stadsförbundet beretts tillfälle yttra sig i ärendet.

Kammarkollegium framhåller bland annat: En typ av inkorporeringar representeras av de fall, då av tvingande förvaltningsskäl en intill stad eller köping uppvuxen tätort — municipalt eller oorganiserat samhälle — lagts till staden eller köpingen. Ett sådant tätbebyggt till landskommun hörande område har ofta burit upp sin kommun, både ekonomiskt och befolkningsmässigt. Efter ortens avskiljande skulle den minskade kommunen icke kunna bestå såsom självständig på grund av för svagt skatteunderlag eller för liten befolkning. I dylika fall har man haft att välja mellan att förena hela kommunen med staden eller att sammanföra nämnda del med en grannkommun av landsbygdskaraktär. Så gott som undantagslöst har den kommunala representationen och folkopinionen förordat den förra vägen, och det har legat i det allmännas intresse att taga skäligen hänsyn till en sådan önskan. Ofta har överföring till annan grannkommun varit utesluten på grund av avstånd och bristfälliga kommunikationer. Direktiven för den arbetande kommunindelningkommittén utgå ifrån att landsbygdens småkommuner bära sammanföras till större enheter. En revision av den kommunala indelningen enligt dessa linjer skulle skapa större och bärkraftigare enheter och härav skulle följa, att totalinkorporeringar med stad eller kö-

ping i följd av tvångsläge av ovan antydd art skulle bliva väsentligen minskade. Det är visserligen sant, att icke blott förvaltningstekniska utan ock näringspolitiska synpunkter kunna tillmätas betydelse vid stads- och köpingsbildningar samt inkorporeringar, men kollegiet kan icke finna, att en förbudslagstiftning inom indelningslagens ram skulle kunna hejda den så kallade flykten från landsbygden. På grund av vad sålunda anförts saknar kollegiet anledning tillstyrka en utredning i motionens syfte.

Länsstyrelsen i Blekinge län ifrågasätter, huruvida behov verkligen föreligger att ändra gällande bestämmelser på hithörande område för vinnande av motionens syfte, men länsstyrelsen vill icke motsätta sig den i motionen föreslagna utredningen, därest på håll, där spörsmålet varit aktuellt, vunnit erfarenhet skulle tala för önskvärdheten härav.

Länsstyrelsen i Kristianstads län har intet att erinra mot att den föreslagna utredningen kommer till stånd.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län anför, att då kommunindelningsskommittén redan inom ramen för sitt nuvarande uppdrag kunnat beakta de i motionen framhållna synpunkterna och kommittén i sitt betänkande därför lär komma att i ämnet framlägga utredning och förslag, den i motionen föreslagna åtgärden torde få betraktas som obehörlig.

Kommunindelningsskommittén anför:

Kommittén har väl beaktat den av motionärerna påtalade olägenheten vid städernas inkorporering av förorter, att stora för städernas utveckling ej absolut nödvändiga landsbygdsområden ingå i det eller de områden, som inkorporeras. Såsom motionärerna framhålla händer det ofta, att när ett tätbebyggt samhälle skall inkorporeras man sammanför hela kommunen med staden under motivering att vad som återstår av kommunen blir för litet för att bilda en kommunal enhet.

Kommunindelningsskommittén ämnar föreslå sådana åtgärder att behovet av inkorporering minskas väsentligt. Ett av de vanligaste motiven för inkorporering av en tätort, belägen invid en stad, är att tätortens särskilda behov rörande vatten, avlopp, gatuväsendet m. m. icke bliva tillfredsställande ordnade så länge tätorten tillhör landskommun utan först sedan tätorten blivit en del av staden. Landskommunerna ha nämligen enligt nu gällande bestämmelser icke någon omedelbar skyldighet att vidtaga de särskilda åtgärder, som erfordras inom en i kommunen liggande tätort och som påkallas av den tätare bebyggelsen. Genom att bilda municipalsamhälle kunna tätortens invånare få möjlighet att ordna sina egna angelägenheter, men detta medför å andra sidan avsevärda olägenheter såsom extra beskattning och i vissa fall dubbelbeskattning. Dessa olägenheter undvikas otvivelaktigt genom inkorporering med staden. Följden blir ofta att hela kommunen måste inkorporeras med staden. Kommunindelningsskommittén ämnar föreslå sådana ändringar i lagen om kommunalstyrelse på landet och de s. k. stads-

stadgorna att landskommunerna i viss utsträckning bliva skyldiga att även ombesörja tätorternas särskilda behov. De strängare bestämmelser, som nu gälla för municipalsambällen, skola alltså kunna föreskrivas för en tätort utan att denna på något sätt behöver avskiljas från kommunen i övrigt.

Kommittén ämnar vidare föreslå större och bärkraftigare kommuner än de nuvarande. Genom att de blivande kommunerna *dels* skola ha skyldighet att svara för tätorternas särskilda behov *och dels* få väsentligt större resurser torde de kommunala behoven i tätorterna komma att tillgodoses på ett annat sätt än för närvarande. Behovet av inkorporering för att få en tätorts särskilda behov bättre tillgodosedda torde genom kommitténs ovannämnda förslag minskas avsevärt.

Frankallas inkorporeringen av att en stad för sin utveckling kräver större utrymme, behöver detta enligt kommitténs mening ej få till följd att en hel grannkommun inkorporeras. De kommuner, som kommittén ämnar föreslå, böra nämligen vara så stora och bärkraftiga, att de i regel kunna tåla den minskning i folkmängd och skattekraft, som inkorporeringen kan medföra. Vid uppgörandet av detaljerade förslag till ny kommunindelning bör givetvis risken för inkorporering tagas med i beräkningen.

Kommunindelningsskommittén ämnar vidare föreslå, att samarbete mellan grannkommuner organiseras i de fall, då detta kan anses erforderligt. Ett dylikt samarbete torde kunna ordnas lättare än nu, enär alla kommuner enligt kommitténs förslag skola ha särskild byggnadsnämnd, hälsovårdsnämnd etc. För städerna och deras grannkommuner torde detta förslag om samarbete få sin största betydelse och torde komma att bidra till att frågor, som under nuvarande förhållanden icke kunna lösas rationellt på annat sätt än genom inkorporering, i stället ordnas genom överenskommelser mellan de berörda kommunerna.

De av motionärerna berörda problemen bliva alltså vederbörligen beaktade av kommunindelningsskommittén.

Styrelsen för *landskommunernas förbund* framhåller, att ehuru styrelsen för sin del knappast är benägen att tillmäta inkorporeringsproblemet så stor vikt för frågan om landsbygdens avfolkning som motionärerna — den omständigheten, att ett utpräglat jordbruksområde tillföres en stad, medför ju icke i och för sig, att jordbruket nedlägges men kan naturligtvis ofta betyda, att förutsättningarna för kommunalförvaltningens rationella bedrivande försämras inom exkorporeringskommunen — vill styrelsen å andra sidan icke förneka, att motionen tangerar ett för landsbygdens vidkommande synnerligen ömtåligt problem. Styrelsen uttalar vidare, bland annat, att intresset från myndigheters, kommuners och enskildas sida att framdriva indelningsändringar snarare tilltagit än avtagit, sedan kommunindelningsskommittén sommaren 1943 tillsattes. En rad indelningsfrågor av den mest skiftande beskaffenhet och ofta av mycket stor räckvidd har sedan dess

anhängiggjorts och i vissa fall redan hunnit avgöras. Denna företeelse kan psykologiskt sett förklaras mot bakgrunden av osäkerheten om riktlinjerna för den kommande nya lagstiftningen men är icke desto mindre betänkelig. Det vore naturligtvis vida att föredraga, om de för indelningsändringar intresserade kunde förmås att intaga en avvaktande hållning, tills kommittén offentliggjort grundlinjerna till den nya ordningen och statsmakterna fått tillfälle att uttala sig om dessa. En sådan önskan är icke orimlig; indelningsändringarna äro i regel icke av någon brådskande natur.

Svenska stadsförbundets styrelse anför bland annat, att stadsområdenas utvidgning till områden, som för överskådlig tid komma att förbliva landsbygd, icke är något stadskommunalt intresse samt att totala inkorporeringar av landskommuner ofta genomförts mot inkorporeringskommunens önskan. Då olägenheterna av en alltför vidlyftig gränsdragning för nya eller utvidgade stadskommuner med skärpa framhållits såväl av vederbörande kommuner som av stadsmyndigheterna och så långt ske kan i gällande administrativ praxis beaktas, synes icke någon särskild utredning i av motionären påyrkad riktning erforderlig.

Utskottet. För egen del får *utskottet* anföra följande.

I motionen har med utgångspunkt närmast från problemet rörande landsbygdens avfolkning föreslagits en utredning genom kommunindelningskommittén av frågan om nödvändigheten av att, såsom nu ofta sker vid inkorporeringar, införliva stora områden av den egentliga landsbygden med stad. Ehuru den omständigheten att ett utpräglat jordbruksområde tillföres en stad i och för sig icke behöver medföra, att området undandrages jordbruksnäringen, ha dock motionärerna enligt utskottets uppfattning berört ett spörsmål, som förtjänar uppmärksamhet. Då emellertid föreliggande fråga redan faller inom ramen för kommunindelningskommitténs uppdrag och, såsom framgår av kommitténs i ärendet avgivna yttrande, kommer att bli av kommittén beaktad under utredningen, torde anledning saknas för riksdagen att i avvaktan på resultatet av sagda utredning göra någon framställning till Kungl. Maj:t i ämnet. Utskottet får alltså hemställa,

att ifrågavarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 10 april 1945.

På utskottets vägnar:

IVAR EKSTRÖMER.

Närvarande: Herrar *Ekströmer*, *Heüman*, *Franzon*, *Nils Elowsson*, *Birger Andersson*, fru *Sjöström-Bengtsson* samt herrar *Wahlund* och *Sundelin*.